
	<p>Списание ЕПОХИ Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“</p> <p>Journal EPOCHI [EPOCHS] Edition of the Department of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo</p>		<p>Том / Volume XXXI (2024). Книжка / Issue I</p>
---	---	--	---

DOI: 10.54664/ZFPV4888

Ивелин ИВАНОВ* / Ivelin IVANOV

Отзив за: Калин Йорданов. *Принцът на Филипопол. Непознатият деспот Алексий Слав в светлината на нови извори и открития*. София: Wunderkammer, 2022, 322 с., ISBN 978-619-92254-0-0

A Review of: Kalin Yordanov. *The Prince of Philippopolis: The Unknown Despot Alexius Slav in the Light of New Sources and Discoveries*. Sofia: Wunderkammer, 2022, 322 pp., ISBN 978-619-92254-0-0

През 2022 г. издателство *Wunderkammer* публикува книгата „Принцът на Филипопол. Непознатият деспот Алексий Слав в светлината на нови извори и открития.“ с автор Калин Йорданов. Трудът е в обем от 322 страници и следва класическа структура на увод, четири основни глави, заключение, библиография, списък с извори и изследвания, приложения, именен и географски показалец. Авторът на този труд е доц. д-р Калин Йорданов – историк медиевист от Института за балканистика с Център по тракология при БАН. Освен настоящото изследване, Калин Йорданов е автор на монографията „Кръстоносните походи: реликви и чудеса“, издадена през 2015 г., и на редица научни статии и студии върху проблемите на кръстоносните походи и Латинския Ориент и ролята на Балканите като контактна зона между Изтока и Запада в епохата на Същинското средновековие. Бих отбелязал също, че авторът Калин Йорданов е основател и председател на сдружение „*Modus Vivendi – Средновековно общество в България*“ и основател, композитор и изпълнител м музикалните групи „*Исихия*“ и „*Ирфан*“.

Настоящото издание е част от голямата тема за Балканите след Четвъртия кръстоносен поход и взаимоотношенията между местните балкански държави и новите латински политически сили след 1204 г. Монографията хвърля нова светлина върху произхода, родословието, личността и гибелта на известния самостоятелен български владетел Алексий Слав и представя непознати страни от историята на отношенията му с Константинополската Латинска империя, Епирската държава и Търновското царство. Книгата разкрива неизвестни досега факти относно генеалогията, родословието и потомството, рицарската инициация и хералдиката на изтъкнатия български благородник Алексий Слав от фамилията на Асеневици. В това изследване авторът Калин Йорданов представя нов поглед върху генезиса, границите и гибелта на неговото автономно териториално княжество, обхващащо земите на Родопите, Филипополската област и Източна Македония.

* **Ивелин Иванов** – доктор, професор, катедра „Стара и средновековна история“, Исторически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; България; i.ivanov@ts.uni-vt.bg

Първата част на книгата, озаглавена „*Принцът на Филипопол между Константинопол и Рим*“ (*Историята на едно знаково политическо убийство от началото на XIII в.*) определено има за цел нетрадиционен подход на въведение към основната тема в изследването. Тук авторът използва както вече познати, така и някои нови за българската историография извори от папската канцелария, като защитава тезата на френския медиевист П. В. Клавери, че убийството на Гийом – латинския епископ на Филипи от 1217 г., било по инициатива на деспот Алексей Слав. Авторът Калин Йорданов застава зад тази теза, привличайки факти и обстоятелства в нейна защита, като смята, че политическата цена на това политическо убийство била загубата на Филипополското дукство и преместването на столицата на Алексей Слав от Цепена на запад, в силно укрепения и почти непревземаем Мелник.

Във втората глава от изследването, озаглавена „*Към генеалогията на деспот Алексей Слав и генезиса и гибелта на неговото княжество*“, Калин Йорданов защитава хипотезата, че Алексей Слав е бил син на българския болярин Иванко (Иванко Алексей) – убиецът на цар Йоан Асен I през 1196 г. Според Калин Йорданов, Алексей Слав е бил син от връзка на Иванко със сестра на българската царица Елена – съпруга на Йоан Асен I. Сред основните аргументи на автора са приблизително еднаквите географски граници на владенията на деспот Алексей Слав и на Иванко, както и общото царско име Алексей. Авторът анализира и политическите амбиции на Алексей Слав, свързвайки ги с аспирации към българската корона след смъртта на цар Калоян. Спирайки се на генезиса и границите на княжеството на Алексей Слав, Калин Йорданов правилно отбелязва липсата на целенасочени действия и на политически амбиции на цар Калоян към Родопската област. Авторът анализира също отсъствието на Родопската област от описанието на българския църковен диоцез в *Provinciale Romanum*. Тъй като Филипополската митрополия и епископиите в Родопската област не присъстват и в списъка с епископските катедри на латинската Константинополска патриаршия и във византийските *Епископални notiции* на православната Константинополска патриаршия, Калин Йорданов достига до заключението, че по това време Филипопол и Родопската област били под властта на Алексей Слав. В допълнение към тези аргументи авторът анализира и отсъствието на Родопската област от *Partitio terrarum imperii Romaniae*. Също в тази глава, Калин Йорданов допуска, че Алексей Слав е бил в съюзни отношения с цар Калоян, че не признавал властта на узурпатора Борил, както и че краят на деспота и на част от неговото семейство може да се свърже с победата на цар Йоан Асен II при Клокотница през 1230 г., с последвало отмъщение за убийството на Йоан Асен II през 1196 г., и по този начин с премахването на Алексей Слав като значим претендент от политическата сцена.

Следващата глава от труда на Калин Йорданов е посветена на преките и косвени свидетелства за рицарска инициация и наличието на родови герб на деспот Алексей Слав. Тук авторът Калин Йорданов анализира открити при археологически разкопки в параклиса „*Св. Троица*“ при манастира „*Св. Богородица Пантанаса*“ в Мелник артефакти, като се спира върху изображение върху чаша. Според автора, това е хералдически герб, който може да бъде свързан с Алексей Слав и с неговата рицарска инициация. Според Калин Йорданов, напълно логично би било, ако при феодалната си инвеститура и сватбата си с дъщерята на император Анри дьо Ено, Алексей Слав е бил посветен в рицарство от своя сюзерен и е получил рицарско звание, боен кон, златни шпори, оръжие и доспехи.

Последната, четвърта глава на изследването на Калин Йорданов е озаглавена „*Портрет на една знатна дама от българо-франкски произход (Опит за идентификация на ктиторицата на Боянската църква)*“. В тази глава авторът се спира на личността на севастократица Десислава, изобразена в стенописите на Боянската църква. Представяйки и обобщавайки всички налични до този момент хипотези за нейния произход, авторът се спира на смелото предположение, че Десислава е била дъщеря от брака между Алексей Слав и незаконната дъщеря на латинския император Анри дьо Ено от 1208 г. В подкрепа на тази хипотеза Калин Йорданов привлича както просопографски данни, така и художествени аспекти в изображението на Десислава, които напомнят за латински модели от този период – придържането с палец на шнура

на мантията, подбращащия воал *барбет*, както и *сюркото* без ръкави, които били част от модата в Западна Европа и Латинския Ориент по това време. Освен върху образа на севастократицата, авторът анализира и други изображения от църквата, които насочват към латински художествени влияния.

В заключение Калин Йорданов подчертава, че между 1208 г. и 1211 г. Алексей Слав бил вторият легитимен владетел на латинското Филипополско дукство и обобщава, че владенията на Алексей Слав били на практика една нова и паралелна на Търновското царство българска държава, като определя рода на деспота с наименованието *династията на Алексиевци*. От тази гледна точка авторът обобщава, че събитията след Клокотнишката битка от 1230 г. бележат края на дълго съперничество между две паралелно съществуващи български държави и края на една тлееща близо четири десетилетия родова кръвна вражда между два сребрени клона на фамилията на Асеневци, претендиращи за българската корона. В края следва подробна библиография с използвани извори и историография, именован и географски показалец. Тук бих подчертал сериозното и задълбочено отношение на автора към основните писмени извори. Калин Йорданов е използвал на първо място значими и утвърдени чуждоезични издания на основни по темата хронисти и извори, като е цитирал, разбира се, и български преводи. След списъка с извори и изследвания следват множество изображения от средновековни илюстрирани ръкописи, стенописи, печати, средновековни документи и археологически артефакти в контекста на изследването. Следват двете новооткрити писма на папа Хонорий III от 1217 г. и 1218 г. в латински, оригинален текст, както и карти и родословно табло на домовете на Алексиевци, Асеневци, Бодуени, Комнини, Петралифа и Неманичи. В самия край на изследването авторът е приложил кратко резюме на английски език, именован и географски показалец.

Сред ярките моменти в настоящото изследване е използването от автора на два неизвестни досега в българската историография исторически документа от канцеларията на папа Хонорий III, които дават нова информация за българо-латинските отношения от първата четвърт на XIII век, както и за отношенията между светските феодали и църковния клир в Латинска Романия по това време. Привлечени са също нови изследвания, а на базата на писмени извори се анализират задълбочено политическите превратности в историята на Филипополската област и на Родопите в първите три десетилетия на XIII век.

Бих отбелязал също, че авторът провокира медиевистичната историческа гилдия у нас и зад граница с някои от изложените в книгата хипотези. Една от тях е свързана с твърдението, че Алексей Слав е бил син от връзка на Иванко със сестра на българската царица Елена – съпруга на Йоан Асен I. Провокативна е също хипотезата, че севастократица Десислава от Боянската църква е дъщеря от първия брак на Алексей Слав с дъщеря на латинския император Анри дьо Ено. Смятам, че подобни хипотези са твърде смели както поради отсъствието на ясни доказателства в тяхна подкрепа, така и поради определени основателни и логични мотиви против. Тъй като, в същото време, не мога да отрека и правото и умението на автора да предлага и защитава хипотези, бих обобщил, че те остават предположения, които без съмнение се нуждаят от по-категорични доказателства.

На следващо място бих отбелязал умението на Калин Йорданов за представяне на настоящото изследване на достъпен език и в интригуващ стил. Ето защо смятам, че книгата представлява интерес както за изследователи-медиевисти у нас и в чужбина, така и за многобройни читатели, проявяващи интерес към европейското средновековие. Сред достойнствата на настоящото изследване могат да бъдат отбелязани високото ниво на работа с изворите, точното и коректно цитиране на многобройни автори и изследвания. Авторът познава в детайли и цитира както „класици” на българската и световната медиевистика, така и съвременни млади историци и археолози. Сред достойнствата на този труд бих посочил също добре оформеното издание, добре подбраните и качествени илюстрации.

В обобщение на гореизложеното бих отбелязал, че това е професионално, критично и в редица аспекти приносно изследване в областта на българската и балканската медиевистика. В същото време този труд е добър пример за съчетаване на научния и популяризаторския подход,

който допринася за по-широко познаване на българите и тяхното минало сред академични и извънакадемични среди. Ето защо препоръчвам *„Принцът на Филипопол. Непознатият деспот Алексей Слав в светлината на нови извори и открития.“* както на историци-медиевисти, така и на по-широка читателска аудитория у нас и зад граница.